

СТАРОИЗВОДНИТЕ И НОВОИЗВОДНИТЕ СЛУЖЕБНИ МИНЕИ. СЪПОСТАВКА НА ТЕХНИТЕ СТРУКТУРА, СЪСТАВ И ТЕКСТОВЕ

Искра ХРИСТОВА-ШОМОВА (София)

Служебните минеи са една от най-слабо проучените теми в славистиката. Наистина, в последните десетилетия интересът към химнографията се засили значително, а в последните години се появиха изданията на декемврийските, февруарските и априлските минеи (GMD 1–4; GMF 1–3; GMA 1–2), като продължение на труда на В. Ягич (Ягич 1886), както и речник към декемврийските минеи (Christians 2001), а също и два ценни инципитариума (Stern 2008; Hannick, Plank, Lutzka 2006), но като цяло изследването и на староизводните, и на новоизводните служебни минеи е още в начална фаза, а за сравнение между тях почти не е ставало дума. Тук предлагам едно такова сравнение, макар и върху ограничен материал.

Най-напред ще дам кратка характеристика на служебните минеи. Това са големи химнографски сборници, в които или се поместват служби за всеки ден от един месец (откъдето идва и наименованието им), тогава те се наричат още и *повседневни минеи*, или са включени служби за най-големите празници през цялата година и тогава те се наричат *празнични минеи* или *трефологии*. Службите са многокомпонентни творби, съставени от множество песнопения, които най-често са от различни автори. В староизводните минеи в българската и в руската традиция службите са организирани по различен начин. В българските минеи службата започва със стихирите на вечернята, следва утренията с канон, в който след трета песен е поместен седален, след шеста песен — кондак и икос, след девета песен — светилен, а след него — стихирите на утренията. Има само отделни изключения. В руските минеи в началото на службата стои седалният, следван от кондака и икоса, стихирите (без уточнение дали са за вечернята или за утренията) и канон, по принцип не се помества светилен.

Запазените южнославянски служебни минеи са малък брой, повече са празничните минеи, а при тях има значително разнообразие. Могат да се обособят два типа празнични минеи според състава им. В първия тип

влизат българските Драготин, Скопски, Добриянов, сръбските Братков, Хлудов 166, руският миней с български извод Илина книга, руският Синодален 895 и др. Тези минеи може да се нарекат стандартни — съдържат служби за най-важните светци и празници, по няколко дати на месец. Вторият тип празнични минеи са минеи с календари. Такива са българският Хлудов 165 и руският Син. Тип. 134. В тях има пълен календар, а на определени дати има и служби. Календарите са според нормите на Студийския устав, с по една памет на ден. Вероятно и в двата случая календарът е бил добавен към минея, като е бил извлечен от Апостол или Евангелие. Има още два много специални минея с календар, които очевидно имат общ извод. Това са Драгановият миней и минеят от РНБ, Ф.п. I. 72 (наричан понякога Палаузов миней). Техният календар е много архаичен и отразява практиката на Устава на Великата църква с по няколко памети на ден и с кратки агиографски информации при част от паметите. При тези ръкописи очевидно не календарът е бил добавен към минея, а службите са били добавени към календара. Те са различни от другите празнични минеи и по химнографския си състав. Тяхна отличителна особеност е това, че не само на определени дати има служби за най-важните светци и празници, а и на голяма част от останалите дати има поместени отделни песнопения, тропари или стихир.

Тази класификация засяга структурата на празничните минеи. Що се отнася до съдържанието, разнообразието в староизводните славянски минеи е значително, като сред творбите има и определен дял оригинални славянски (т. е. старобългарски). Например за св. Георги на 23 април се използват пет канона, за св. Никола — пет канона, за Въведение Богородично — пет канона, за архангелите Михаил и Гавриил — четири канона, два от тях са оригинални, за Полагане ризата и пояса на св. Богородица — пет канона, един от тях е оригинален, за св. Петър и Павел — три канона и т. н. Още по-голямо е разнообразието от стихир, седални, отпустителни, кондаци и икоси. Това свидетелства, че славянските служебни минеи са съставяни на няколко пъти в различни книжовни центрове.

Новоизводните славянски служебни минеи показват съвсем различна картина. В тях има единство по отношение на оформлението на службите, което следва нормите на Йерусалимския устав: започват с вечерния дял, като за най-големите празници има малка и велика вечерня, следва утрения с канона, последван от стихир и отделни тропари (слави, богородични, троични, кръстобогородични и др.). По отношение на съдържанието също царя единство: включени са едни и същи текстове, като са отстранени оригиналните старобългарски, а всички са преведени от гръцки. Този състав на службите влиза и в църковнославянските минеи и се използва в православните християнски храмове и до днес. По песно-

пенията славянските минеи до голяма степен съответстват на гръцките минеи по Йерусалимския устав, но не напълно. Например за св. Димитър в славянските минеи се използва канонът на Георги Скилица, който е изключително рядък в гръцките източници. Изключение от единството в състава правят славянските и местните светци и празници, които се добавят в някои от минсите и за които обикновено има оригинални служби. Сред новоизводните минеи има и празнични, но те също показват значително единство. Календарът по Йерусалимския устав има съкратен вариант, в който влизат около половината дати през годината и този кратък календар се съдържа в повечето новоизводни апостоли и евангелия (вж. Дограмаджиева 2010: 13, Христова-Шомова 2012: 978—980). Новоизводните празнични минеи се придържат към същия кратък календар и съдържат служби за светците и празниците, които са включени в него. Тази тяхна унификация показва, че те имат общ източник, от който са произлезли всички новоизводни минеи в православния славянски свят — български, сръбски и източнославянски.

По отношение на текста ще се спра накратко на някои основни особености. При службите, които досега съм изследвала (а това са служби за най-големите светци и празници, които влизат в празничните минеи), се очертава следната картина. Обикновено в староизводните минеи съставните части на службите (канонът, стихирите, тропарите, кондакът, икосът) имат един и същ превод, но в две редакции, като едната, по-архаичната, е характерна за българските, сръбските и за някои от руските празнични минеи, а другата — за руските служебни минеи и за отделни празнични минеи, между които има и южнославянски, и руски. Характерна особеност на първата редакция е по-свободният превод, а поправките във втората са насочени към по-точни лексикални, граматични и словоредни съответствия, към закрепване на едни и същи славянски морфеми за превод на определени гръцки морфеми. Едва ли може да има съмнение, че първоначалните преводи са правени в България, при това доста рано, вероятно още от Кирило-Методиевите ученици. Много е възможно обаче втората редакция да е правена също в България и след това да е възприета в Русия. Основание за това предположение дават тиражираните едни и същи грешки в руските служебни минеи. Освен тези две редакции в част от българските минеи има внесени значителни промени на текста, вероятно при сверка с гръцки източници, които показват локални редакторски дейности на различни места. Особено много индивидуални варианти има в празничния миней Синай 25, който иначе се придържа към по-архаичната редакция.

В новоизводните минеи разнообразието в текстовите версии е отстранено, като изглежда най-често службите са били превеждани отново,

но в някои случаи може би са използвани старите преводи на някои компоненти, като са били редактирани. Привеждам в таблици примери от две служби, които са били преведени рано в България — за св. 40 мъченици и за св. Теодор Тирон. Трудно е да се каже дали новоизводните служби са преведени отново или за тях е използван старият превод след основно редактиране.

За службата на св. 40 мъченици са използвани следните ръкописи:

1. Драготин миней (ДМ). Пази се в палимпсеста на ръкопис №880 от НБКМ¹. Той е от края на XI или началото на XII в. писан с едноеров и двуюсов правопис. Запазени са 48 листа пергамент (вж. Христова-Шомова 2009; 2010). Службата за св. 40 мъченици е разположена на л. 110а-115б-135б-134а-135а-134б-128а-129б-128б-129а-131а.

2. Скопски миней (СкМ). Пази се в НБКМ под № 522. Среднобългарски празничен миней от XIII в., писан с двуеров и двуюсов правопис (вж. Цонев 1923: 52—53). Съдържа 278 листа пергамент. Службата за св. 40 мъченици е на л. 267б-271б.

3. Драганов миней (ДрМ). Пази се в Зографския манастир под сигнатура I. е. 9. Среднобългарски празничен миней от XIII в., писан с двуеров и двуюсов правопис. Съдържа 278 листа пергамент (вж. Каталог Зограф 1994: 52; Коцева 1992). Службата за св. 40 мъченици е на л. 159б-160б. Запазена е само до началото на проложното четиво след икоса, липсват листовите с останалата част.

4. Ръкопис от сбирката на Синайския манастир „Св. Екатерина“ № 25 (Синай 25). Среднобългарски празничен миней от XIV в., писан от книжовника Дионисий на остров Крит с двуеров и двуюсов правопис, на места ъ се заменя с оу и ѿ с ѿ. Съдържа 262 листа хартия (вж. Иванова 1973). Службата за св. 40 мъченици е на л. 192а-194б.

5. Ръкопис от ГИМ от Синодалната сбирка № 895 (Син 895). Руски празничен миней за февруари—август от 1260 г. Съдържа 232 листа пергамент (вж. Горски, Невоструев 1917: 134—138). Службата за св. 40 мъченици е на л. 30б—36а.

6. Ръкопис от РГАДА от сбирката на Синодалната типография № 106 (Тип 106). Руски служебен миней за март от XIII в. Съдържа 108 листа пергамент (вж. Сводный каталог XI—XIII в.: 266—267). Службата за св. 40 мъченици е на л. 29а—32б.

¹ Изказвам дълбоката си благодарност на колегата Хайнц Миклас от Виенския университет, както и на сътрудниците от Техническия университет във Виена и от Академията по визуални изкуства във Виена, които проявиха голяма отзивчивост и направиха специализирани снимки на ръкопис № 880 от НБКМ и ми ги предоставиха за ползване.

одежда нѣтълѣнна за στολή ἀφθαρσίας; чръко и жтрова; оумокръдѣно и оумокръдоуѣте за φρενοβλαβεῖτε; страстотръпци и страдальци за ἀθληταί; пѣсь и пѣнне за ὕμνος; потопити и оудакити за ἀποπνίγω; творьць и виждитель за δημιουργός; нѣмъ и зѣванне за κλῆσις; плачь и рыданне за θρήνος; стрѣгыи и стражъникъ за ὁ φρουρός; притекъ и приеѣтъ за προσδραμών; огнь разоумнѣ и огнь мыслнѣ за πῦρὸς νοητοῦ; естъство и същѣство за οὐσία; късесъжежение и въспринисение за ὁλοκαύτωμα; сила и крѣпость за ῥωμαλεότης; подати и даровати за δωρηθῆναι; късь миръ и миръ за κόσμος. В някои от староизводните минеи има и индивидуални варианти, напр. при съответствията на ἀπαρνέομαι СкМ се отличава от останалите староизводни със съответствие отъврѣщи сѣ (вместо отъврѣтати сѣ), което съвпада с новоизводното. Вероятно в него има въведена поправка, която е съвпаднала с резултата от по-късното цялостно редактиране (или нов превод) на службата. При съответствията на ὁλοκαύτωμα намираме жрътва в ДМ и олокактома в СкМ (вместо въсесъжежение). Възможно е обаче в СкМ да е запазен първоначалният превод, а в другите три ръкописа от първата редакция, да са внесени вторични промени за отстраняване на чуждата дума: в ДМ — жрътва, в Синай 25 — съжежение, в Син 895 — съжагагми.

Във втората група са случаите, когато има две съответствия в двете староизводни редакции, а новоизводната съвпада с една от тях. Почти винаги това е втората староизводна редакция. Това са: чапати и надѣпати за ἐλπίσω; страстьнѣ и колѣзньнѣ за ἀλγεῖνός, ве-страха и вес трепета за ἀτρόμος, помиловати и пощѣдѣти за ἀντέχω; приати и оуѣсти сѣ за ἀναδέω; съворъ и плѣкъ за φάλαγγα; христови и иже о христѣ за οἱ ἐν Χριστῷ; възъ милости и ве-щѣдѣнна за ἀφειδῶς; ходатаинѣ и нынѣшньнѣ за πρόξενος; крѣсть и распятие за σταυρός; на яснинѣ и подѣ къздоухоми за αἰθριοι; прѣкстрадати и прѣктръпѣти за ὑπομένω; клато и езеро за λίμνη; прѣдѣлежитѣ и прѣдлагаетѣ сѣ за प्रतिθεται; кесело и радощ сѣ за γεγηθώς; послѣдънаго и отъпадѣшаго за τὸν ἔκπτωτον; невесъноуѣ владыцѣ и на небесѣхъ владыцѣ за τῷ ἐν οὐρανοῖς δεσπότη; отъврѣщи и отърринжти за παρωθέω; сътворенѣ и бывѣ за γενόμενος; палинѣ выкааше и попалааше сѣ за κατεφλέγετο; скѣца и зари за αἶγλη; поустити (сгрешено на повечето места с поустити) и въздвигнжти за ἐποτρύνω; благовѣрие и благочѣстие за εὐσεбеῖα; врѣмьннага зима и въздоушъннага зима за ἄερος κυμός; тѣло и оудѣ за μέλος; вода и кыстрина за ῥόος; наѣти и сътѣжати за κτάομαι; приати и съгрѣти за θάλλω; гон и миръ за εἰρήνη. Само два пъти новоизводният превод съвпада с първата редакция: огнь геенъскыи, а не огнь родънын за πῦρ τῆς γεέννης² и къзвысити сѣ, а не къперити сѣ за ἀναπτερόω.

² За славянското съответствие родъ на γέννα вж. Дидди 2013.

В третата група са местата, на които има по три различни съответствия — едно в първата староизводна редакция, друго — във втората, трето — в новоизводната. Обикновено най-свободното е в първата редакция, а най-точното е в новоизводния текст. Това са: *ликопати, праздъновати и тръжъствоваати за πανηγυρίζω; съкръкъшааго, сътѣзакъшааго и зиждителна за κτίσαντος; (въсе) хвалынъ, благодѣтынъ и благодаръствынъ за χαριστήριος; дрѣвнынъ зѣлодѣи, испръка зѣлодѣи и начальникъ зѣловѣи за ἀρχέεακος; мждръ, добръ (добли) и израдънъ за ἄριστος; неопалима, горѣщи и огнемъ горѣщи за πυρπολουμένη; скациниие, съпасени. (результат от грешка) и скацинодѣиство за ἱεροουργία; за, ради и по за ὑπέρ; съкроушааеми, виеми и виеми быкъше за βληθέντες; мразъ, къдржжение и ледъ за πῆξις.*

Съответствията в новоизводния миней обикновено са насочени към по-точен превод, който понякога става и буквален. В него виждаме предпочитание към един от два или повече синонима, според концепция, че неговото значение е най-близко до значението на гръцката дума. В някои случаи наистина новоизводният вариант отговаря по-точно на гръцката дума: *къкъсити сѧ за ὑψώω* (в староизводния вариант *въздѣти* идеята за издигане се носи от представката), *зѣкание за κλήσις, отъпадъшааго за τὸν ἐκπτώτον, даровати за δωρηθῆναι, надѣкати сѧ за ἐλπίζω; вѣс трепета за ἀτρόμως, зарп за αἶγλη, благочъстие за εὐσεбеΐα; къздоушьнъ а́ерос; оудъ за μέλος, съгрѣти за θάλλω, миръ за εἰρήνη, ледъ за πῆξις.* Но в други случаи като *чрѣко и жтрова, риза и одежда, кръстъ и распатиѣ, плачь и рыданиѣ, двата синонима са равнозначни и разликата между староизводния и новоизводния текст вероятно се дължи на това, че в новоизводните миней има нов превод. В новоизводния превод има и някои съответствия, които са прикрепени за определени гръцки лексеми и се откриват и в други новоизводни текстове. Това са *надѣкати сѧ за ἐλπίζω, трѣпѣти за μένω и прѣтрѣпѣти за ὑπομένω, мыслынъ за νοητός, благочъстие за εὐσεбеΐα, тръжъствоваати за πανηγυρίζω, сътѣжати за κτάομαι, выти за γίγνομαι.* Освен това в новоизводния превод е ясен стремежът към пословен превод и възпроизвеждане на морфемната структура на думата, което може да доведе до отстраняване или добавяне на думи и морфема, напр. в *миръ за κόσμος* (в староизводния превод е *късь миръ*), *страдальць за ἀθλητής* (в староизводния превод е *страстотръпѣць*), *огнемъ горѣщи за πυρπολουμένη, скацинодѣиство за ἱεροουργία.* Желанието да се предаде колкото може по-точно гръцкият израз се проявява не само с поморфемнен превод, а и по други начини в зависимост от гръцките форми. Например за превъзходната степен *ἄριστος* липсва подходящо славянско съответствие и в двете староизводни редакции са използвани прилагателните *мждръ и добръ*, но преводачът (или редакторът) на новоизводния текст е пред-*

почел прилагателно, в чиято семантика, се съдържа идеята за превъзходство, и е поставил изречението. На синтактично равнище гръцкият член в членуваните конструкции в новоизводния превод се предава винаги с относителни местоимения, докато в първичната староизводна редакция това не се прави, а във вторичната относителни местоимения са въведени на отделни места.

В някои случаи и в трите версии се вижда отклонение от структурата на гръцката дума, наложено от невъзможност да се намери нейно точно съответствие. Така е при сложната дума *ἀρχέκοκος*, която е преведена по три различни начина, като в староизводните минеи името за деятел е поставено при злобата (*дѣлѣкъныи зѣлодѣки* и *испрѣка зѣлодѣки*), а в новоизводните — при началото (*начальникъ зѣловѣ*).

За службата за св. Теодор Тирон с канона на Йоан Дамаскин, която се включва в староизводни триоди и минеи и в новоизводни триоди, са използвани следните ръкописи:

1. Битолски триод (БТ), среднобългарски ръкопис от XII в. Пази се в Библиотеката на БАН под № 38. Съдържа 101 л. пергамент. Използван е по изданието Zaimov 1984. Службата за св. Теодор Тирон е на л. 36–9а.

2. Ръкопис от ГИМ, от Синодалната сбирка № 319 (Син 319). Руски постен триод от XII в. Съдържа 315 л. пергамент (вж. Горский, Невоструев 1869: 494–512). Службата за св. Теодор Тирон е на л. 84а–89а.

3. Драготин миней (ДМ). Службата за св. Теодор Тирон е на л. 114а–111а–114б–112а–113б–112б–113а–110б–115а–110а.

4. Ръкопис от ГИМ, от Синодалната сбирка № 164 (Син 164). Руски служебен миней за февруари от последната четвърт на XII в. Съдържа 218 л. пергамент (вж. Горски, Невоструев 1917: 50–54). Службата за св. Теодор Тирон е на л. 47а–58а (дадена е под 7 февруари за св. Теодор Стратилат).

5. Син 895. Службата за св. Теодор Тирон е на л. 20б–25а.

6. Синай 25. Службата за св. Теодор Тирон е на л. 221а–224а (дадена е под 8 юни за св. Теодор Стратилат).

7. Ръкопис от Рилския манастир № 2/7 (РМ 2/7). Постен триод от средата на XVII в., писан с ресавски правопис. Съдържа 408 л. хартия (вж. Райков, Кодов, Христова 1986: 63–64). Службата за св. Теодор Тирон е на л.

Първите шест ръкописа са староизводни, а седмият е новоизводен. Изглежда, че в него има нов превод, а не редакция на стария.

В службата за св. Теодор Тирон няма така ясно изразени две староизводни редакции, както при св. 40 мъченици, но все пак на отделни места има по два варианта, като единият се открива в българските ръкописи (триод и миней), а другият — в руските миней, а руският триод се колебае

между двете. И тук в някои ръкописи има индивидуални варианти, като отново те са най-много в Синай 25. Пак ще разделя различетенията в три групи, като първата е най-многобройна.

Първа група — в староизводните минеи и триоди има един вариант, а в новоизводния триод — друг. Това са: любви и рачение за ἔρως, вожи и вождество за θεῖος, виждитель и съдѣтель за κτίστης, понести и носити за βασιτάζω, овождоу и овоили за δι' ἄμφοτέρων, слоужити и оугаждати за θεραπεύω, хвалити и въспѣвати за ἀνυμνέω, напасть и обѣстоание за περίστασις, приглашати и възглашати за ἐπιφωνέω, мжченикъ и страдальць за ἄθλητής, реть и рѣкание за ζῆλος, опалити (попалити) и разорити за καταφλέγω (възможно е в източника на новоизводния превод да е стоял друг гръцки глагол), варкаръ и иноплемениникъ за βάρβαρος, дръвостъ и грьдыни за θρασύτης, низложити и погубити за ἀναλόω, прѣльщение и отѣльщение за ἄμυνα, трѣбовати и молити сѧ за δέω, крѣпость и стоание за στάσις, съвѣдѣтель и мжченикъ за μάρτυς, сѣда и носитѣ выти за ἐποχοόμενος, хвално и благодарствѣно за εὐχαρίστως, права мысль и благочестивѣ помыслѣ за εὐσεβής λογισμός, имѣти и сътѣжати за κτάομαι, храбрѣ и повѣдѣникъ за νικητής, положенѣ выстѣ и положи сѧ за ἐτέθη, запечатѣн(ъ)нѣ выстѣ и запечатѣ сѧ за ἐσφραγίσθη, вѣнчѣство и крѣ за ὕλη, радѣ и радоу сѧ за χαίρων, изидѣ и ишѣлѣ яси за ἐξεδήμησας, въ дѣвѣ съкрѣшнѣ юстѣствѣ и въ дѣвою съкрѣшнѣюу юстѣствѣоу за ἐν δυσὶ τελείαις φύσει.

Втора група — общ вариант във втората староизводна редакция и в новоизводния превод. Те са само три: мидѧ и мидниць за βρέφος, свѣсти сѧ и вѣнчати сѧ за στέφω, крѣпѣк и довлѣ за γενναῖος. Само на едно място има три различни варианта: црѣкы, капице и трѣквице за τέμενος. Тук руският триод се присъединява към българските източници. Изглежда в първия превод е стояло црѣкы, което по-късно е било заменено с капице и това вероятно е станало при редактиране в Преслав, за да не бъде наречено езическото светилище с названието за християнски храм. В новоизводния текст е използвано трѣквице. На това място можем да видим напълно променения и преосмислен текст в Синай 25.

И при тази служба в новоизводния превод са въведени определени съответствия за някои гръцки думи, които се различават от съответствията в ранния превод. В повечето случаи те са по-точни от гледна точка на морфемните съответствия на гръцката дума, но не винаги са по-подходящи спрямо контекста. Като примери за поморфемно възпроизвеждане можем да посочим въспѣвати за ἀνυμνέω, обѣстоание за περίστασις, благодарствѣно за εὐχαρίστως, благочестивѣ за εὐσεβής. Във втория и третия случай староизводните напасть и хвално подхождат повече на контекста. Думата обѣстоание е създадена специално заради поморфемния превод. Тя почти не се среща в староизводни паметници, регистрирана е

само в староизводните псалтири, само в един контекст: градъ о(въ)стоѣнина за πόλις περιούχης (SJS: 571—572). Заради по-точното съответствие на гръцките корени са променени и τρεῖς на молити сѧ за δέω, κρήνη на стоѣние за στάσις, χράκω на повѣдникъ за νικήτης. В някои случаи съответствията в новоизводния превод са създадени, за да се избегне предаването на различни гръцки думи с една и съща славянска. Това са рачиниѣ за ἔρως, защото мѣкѣ е резервирана за ἀγάπη, страдальць за ἄθλησις, защото мѣччникъ е запазена за μάρτυς, съдѣтель за κτίστης, а виждителъ е запазена за δημιουργός (както се вижда от службата за св. 40 мъченици). Думата рачиниѣ липсва в SJS и е типична за новоизводните атонски преводи, тя би могла да се използва като симптоматична за времето и мястото на превода. Вижда се и предпочитание към славянски преводни съответствия: βάρβαρος е преведено с нѣмѣмѣнникъ, докато във всички староизводни източници стои заемката варваръ. Преводите на εὐσεβ- с благочѣст- и на κτῶμα сѣ сътажати съвпадат сѣ службата за св. 40 мъченици. Както се вижда от представения материал, тези лексеми са предпочетени още във втората староизводна редакция. М. Йовчева отбелязва същата особеност и при службата за св. Атанасий Александрийски: предпочитание на κληρονομία и на нѣмѣти за εὐσεβεῖα и κτῶμα в първоначалния превод и замяната им с благочѣстие и сътажати в някои руски преписи с редактиран текст (Йовчева 2006: 97-98). Явно вторичната редакция също е резултат от общ замисъл и е интересно и важно да се установи къде е проведена — в България или в Русия, но това е въпрос, който излиза извън проблематиката на тази статия.

При различните преводи на μάρτυς има различно тълкуване на гръцкия текст, като правилното е в първия превод — в гръцкия текст се казва, че светецът не е лъжлив свидетел (не е лъжесвидетел), а в новоизводната служба преводът е с мѣччникъ е механичен, без отчитане на контекста. В девета песен във всички староизводни източници откриваме вѣнчѣство, което не съответства на ὕλη, а в новоизводния — правилното вѣщъ. Или в гръцкия източник на стария превод е имало друго съществително, или (по-вероятно) в основата на цялата славянска староизводна традиция стои ранен вариант с грешка. На граматично равнище в новоизводния превод се вижда предпочитание към възвратни конструкции за превод на медиални форми вместо с възвратни причастия и на перфект вместо аорист. В него обаче се пази двойственото число, но при израза ἐν δυσὶ τελείαις φύσσει е използван местен падеж, а не винителен, както е в ранния превод.

Въз основа на представения материал може да се посочат характерни лексеми за новоизводните преводи на службите. Някои от тях се срещат многократно в новоизводните минеи и триоди, а други са специфични само за отделна служба. Дори и върху този оскъден материал се очертава

един кръг от думи, които са представителни за новоизводните служби, но той несъмнено ще се разшири значително с добавянето на материал от още служби. По-долу давам по азбучен ред тези лексеми, които не са контекстово обусловени, с гръцките съответствия и староизводните варианти.

благодар- за εὐχαρίστ-; староизв. хвал-
 благочест- за εὐσεβ-; староизв. благовѣр
 быти за γίγνομαι; староизв. сътворити
 быстрина за ῥόος; староизв. вода
 видѣти за βλέπω; староизв. зѣрѣти
 възвысити сѧ за ὑψώω; староизв. въздѣти
 въспѣвати за ἀνυμνέω; староизв. хвалити
 въспринесение за ὀλοκαύτωμα; староизв. въсесъжежение, жертва,

олокактомаѧ

вѣнчати сѧ за στέφω; староизв. вѣсти сѧ
 грѣдыни за θρασύτης; староизв. дрѣзость
 даровати за δωρέω; староизв. подати
 добль за γενναῖος; староизв. крѣпкѣ
 другѣ къ другѣ за ἀλλήλους; староизв. къ сѣбѣ
 зѣвание за κληῖσις; староизв. имя
 израдѣнъ за ἀριστος; староизв. мѣдрѣ, доврѣ (доблии)
 именование за проσηγορία; староизв. нарицание
 иноплемьникъ за βάρβαρος; староизв. варѣварѣ
 крѣпость за ῥωμαλεότης; староизв. сила
 мирѣ за κόσμος; староизв. късь мирѣ
 молити сѧ за δέω; староизв. трѣбовати
 мыслѣнъ за νοητός; староизв. разоумѣнъ
 надѣпати сѧ за ἐλπίζω; староизв. чапати
 обѣстоганіе за περίστασις; староизв. напасть
 одежда за στολή; староизв. риза
 отѣмьщєніе за ἄμυνα; староизв. прѣмьщєніе
 отѣринжти за παρωθέω; староизв. отѣврѣци
 побѣдѣникъ за νικητής; староизв. храбрѣ
 погочѣти за ἀναλόω (ἀναλίσκω); староизв. низложити
 помыслѣ за λογισμός; староизв. мысль
 пощѣдѣти за ἀντέχω; староизв. помилувати
 прѣтрьпѣти за ὑπομένω; староизв. прѣстрадати
 рачєніе за ἔρως; староизв. любви
 рыданіе за θρήνος; староизв. плачь
 рыєніе за ζήλος; староизв. рєть
 стоганіе за στάσις; староизв. крѣпость

страдалецъ за ἄθλητής; староизв. мжченикъ, страстотръпникъ
 създѣтель за κτίστης; староизв. зиждатель
 сътъжати за κτάομαι; староизв. ижѣти
 сжирѣство за οὐσία; староизв. естъство
 тръжѣствовати за λαμβάνω; староизв. ликовати, праздѣновати
 тръпѣти за μένω; староизв. страдати
 трѣпище за τέμενος; староизв. цръкы, капище
 оугаждати за θεραπεύω; староизв. слоужити

Новоизводните служебни минеи имат общи особености с библейските богослужебни кинги по атонската редакция. За тях също е характерно предпочитанието към поморфеман превод, възпроизвеждане на гръцкия член с ижи и избягване на превод на различни гръцки думи с една славянска (вж. Карачорова 1994; Христова-Шомова 2003, 2004). Има обаче и някои различия — в атонската редакция на Апостола двойственото число се отстранява последователно, а в новоизводните минеи то се пази. Интересно е да се види доколко са общи и конкретните лексикални съответствия. Съпоставката на този съвсем частичен списък от думи, съставен въз основа само на две служби, с подобни списъци на лексеми, характерни за други новоизводни текстове (Апостола, Псалтира, тропарите в Апостола), показва, че наистина има някои общи лексеми. С атонската редакция на Апостола съвпадат *благодар-* за εὐχαρίστ-, *благодѣ-* за εὐσεβ-, *дрѣгѣ* къ *дрѣгѣ* за ἀλλήλους и *прѣтърпѣти* за ὑπομένω. Освен това общ е глаголът *трѣпѣти*, но в службите за μένω, а в Апостола за πόσχω, а също така е обща основата *поѣд-* за превод на *уѣ-* (в службите *поѣдѣникѣ* за νικητής, а в Апостола *поѣдѣти* за νικῶ) (вж. Христова-Шомова 2004: 778—785). Има обаче и някои характерни разлики, например при превода на βάρβαρος. И в службите, и в Апостола се използват славянски лексеми, но в службите стои *иноплемѣнникѣ*, а в Апостола — *инозъчѣскѣ* (Христова-Шомова 2004: 414). Сравнението с Псалтира (по Карачорова 1989) показва общо предпочитание на *одежда* пред *риза* (но в службите за *στολή*, а в Псалтира за ἐνδύματος) и на *киѣти* пред *зърѣти* (но в службите за *βλέπω*, а в Псалтира за εἶδω, защото в Псалтира, а вероятно и в службите, *зърѣти* е резервирано за θεωρέω, вж. Карачорова 1989: 167). При сравнението с тропарите в апостолите съвпадат *выстрина*, *лирѣ* за κόσμος вместо *въсь мирѣ*, *дарокати* за δωρέω (Христова-Шомова 2012: 1006—1009). Това показва, че текстът на новоизводните богослужебни книги, както библейските, така и химнографските, е резултат от обща преводаческа концепция, но отделните книги са редактирани или преведени от различни книжовници.

В обобщение на представения материал може да се каже, че всяка служба има своя история и свои особености, но все пак може да се направи общият извод, че новоизводните славянски минеи са съставени на едно място според актуални гръцки образци. Изглежда понякога песнопенията обикновено са превеждани отново, дори и да са имали стари преводи, а друг път са използвани по-ранните преводи, когато е била налице тяхна вторична редакция. Преводите са следвали общи принципи на възпроизвеждане на гръцката синтактична и морфемна структура, определени преводни съответствия за един кръг от думи, без винаги да се следи за контекста, и предпочитание към превод на чуждите думи. Преводните съответствия, а и общо принципите на превод имат опора в предходната традиция, особено в редакторските норми на преславската школа, те са в единство с преводаческите принципи на атонския кръг книжовници от края на XIII — началото на XIV в., чието дело вероятно са и новоизводните минеи, като показват континуитета в развитието на славянския и по-точно на българския книжовен език.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Горский, Невоструев 1869: Горский А., К. Невоструев. Описание славянских рукописей Московской синодальной библиотеки. Книги богослужебные. Ч. 1. Москва, 1869.
- Горский, Невоструев 1917: Горский А., К. Невоструев. Описание славянских рукописей Московской синодальной библиотеки. Книги богослужебные. Москва, 1917.
- Дидди 2013: Дидди, К. К семантике священных мест загробного мира (уѣевнох: родъ огньныи, родъство огньное, матица огньная). — В: Светци и свети места на Балканите. Т. 2. (= Старобългарска литература, 48, 2013).
- Дограмаджиева 2010: Дограмаджиева, Е. Месецословните четива в славянските ръкописни евангелия (X—XVII в.) = Кирило-Методиевски студии. Т. 19. София, 2010.
- Иванова 1973: Иванова, Кл. Неизвестни служби на Иван Рилски и на Михаил Воин. — Известия на Института за български език, 22, 1973, 213—235.
- Йовчева 2006: Йовчева, М. Январская служба св. Афанасию Александрийскому в ранней славянской книжности. — В: Многократните преводи в Южнославянското Средновековие. Mehrfachübersetzungen im Südslavischen Mittelalter. Доклади от международната конференция. София, 7—9 юли 2005 г. Под редакцията на Лора Тасева (отговорен редактор), Роланд Марти, Мария Йовчева, Татьяна Пентковская. София, 2006, 91—110.

- Карачорова 1989:** Карачорова И. Към въпроса за Кирило-Методиевия старобългарски превод на Псалтира. — Кирило-Методиевски студии. 6, с. 130—245.
- Каталог Зограф 1994:** Райков, Б., Ст. Кожухаров, Х. Миклас, Хр. Кодов. Каталог на славянските ръкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света гора. София, 1994.
- Коцева 1992:** Коцева, Е. Драганов миней. — В: Старобългарска литература. Енциклопедичен речник. София, 1992, с. 130.
- Райков, Кодов, Христова 1986:** Райков, Б., Хр. Кодов, Б. Христова. Опис на ръкописите в Рилския манастир. София, 1986.
- Сводный каталог XI—XIII в.:** Сводный каталог славяно-русских рукописных книг, хранящихся в СССР. XI—XIII в. Москва, 1984.
- Христова-Шомова 2004:** Христова-Шомова, И. Служебният Апостол в славянската ръкописна традиция. Т. 1. Изследване на библейския текст. София, 2004.
- Христова-Шомова 2009:** Христова-Шомова, И. Един старобългарски празничен миней. - *Palaeobulgarica*, XXXIII, 2009, 2, 16—38.
- Христова-Шомова 2010:** Христова-Шомова, И. Службата за св. Теодор Тирон в старобългарския Драготин миней. — Български език, 57 (2010), 2, 17—38.
- Христова-Шомова 2012:** Христова-Шомова, И. Служебният Апостол в славянската ръкописна традиция. Т. 2. Изследване на синаксарите. София, 2004.
- Цонев 1923:** Цонев Б. Опис на славянските ръкописи в Софийската народна библиотека. Т. 2. София, 1923.
- Ягич 1886:** Ягич, В. Служебные минеи за сентябрь, октябрь и ноябрь в церковнославянском переводе по русским рукописям 1095—1097 г. Санкт-Петербург, 1886.
- Christians 2001:** Christians, D. Wörterbuch zum Gottesdienstmenndum für den Monat Dezember. Slavisch — griechisch — deutsch. Wiesbaden, 2001.
- GMA 1—2:** Gottesdienstmenäm für den Monat April. Auf der Grundlage der Handschrift Sin. 165 des Staatlichen Historischen Museums Moskau (GIM). Historisch-kritische Edition. T. 1: 1.—9. April. Besorgt u. komm. D. Christians, T. Chronz, I. Podtergeva, D. Rafiyenko, E. Smyka, V. S. Tomelleri. Hrsg. D. Christians, H. Rothe. Paderborn—München—Wien—Zürich, 2010. T. 2: 10.bis 19. April. Besorgt u. kommentiert D. Christians, T. Chronz, H. Rothe, V. S. Tomelleri. Hrsg. D. Christians, H. Rothe. Paderborn—München—Wien—Zürich, 2011.

GMD 1–4: Gottesdienstmenäum für den Monat Dezember nach den Slavischen Handschriften der Rus' des 12. und 13. Jahrhunderts. Historisch-kritische Edition. Teil 1: 1. bis 8. Dezember. Besorgt und kommentiert von D. Christians, A. G. Kraveckij, L. P. Medvedeva, H. Rothe, N. Trunte and E. M. Vereščagin. Hrsg. von H. Rothe, E. Vereščagin. Opladen. 1996; T. 2: 9. bis 19. Dezember. Besorgt und kommentiert von D. Christians und N. Trunte. Hrsg. von H. Rothe, E. Vereščagin. Opladen. 1997; Gottesdienstmenäum für den Monat Dezember auf der Grundlage der Handschrift Sin. 162 des Staatlichen Historischen Museums Moskau (GIM). Historisch-kritische Edition. T. 3: 20. bis 24. Dezember einschließlich der Sonntage vor Christ Geburt. Besorgt und kommentiert von D. Christians, D. Stern and A. Wöhler. Hrsg. von H. Rothe. Opladen—Wiesbaden. 1999; T. 4: 25. bis 31. Dezember einschließlich des Sonntags nach Christ Geburt. Besorgt von E. M. Vereščagin, A. G. Kraveckij und O. A. Krašeninnikova. Mit einem Nachtrag griechischer Vorlagen für Hymnen aus den Bänden I—III. Zusammengestellt von D. Christians. Hrsg. von Hans Rothe und E. M. Vereščagin. Paderborn. 2006.

GMF 1–3: Gottesdienstmenäum für den Monat Februar auf der Grundlage der Handschrift Sin. 164 des Staatlichen Museums Moskau (GIM). Historisch-kritische Edition. Teil 1: 1 bis 9. Februar. Besorgt und kommentiert von D. Christians, V. S. Tomelleri, D. Stern und A. Wöhler. Hrsg. von H. Rothe. Paderborn. 2003; T. 2: 10. bis 19. Februar. Besorgt und kommentiert von D. Christians, T. Chronz, A. Ludden und V. S. Tomelleri. Hrsg. von H. Rothe. Paderborn—München—Wien—Zürich, 2006; T. 3: 20.—29. Februar. Besorgt und kommentiert von D. Christians, T. Chronz, K. Smyka, V. S. Tomelleri. Hrsg. D. Christians, H. Rothe. Paderborn—München—Wien—Zürich, 2009.

Hannick, Plank, Lutzka 2006: Das byzantinische Eigengut der neuzeitlichen slavischen Menäen und seine griechischen Originale. T. I–III. Erarbeiten von Peter Plank und Carolina Lutzka. Herausgegeben von Christian Hannick. Paderborn—München—Wien—Zürich, 2006. = *Patristica slavica*. Band 12.

SJS: Slovník jazyka staroslověnského. Praha, 1958—1997.

Stern 2008: *Incipitarius* liturgischer Hymnen in ostslavischen Handschriften des 11. bis 13. Jahrhunderts, Gent, 2008.

Zaimov 1984: Zaimov, J. The Kičevo triodium. — *Polata knigopisnaja*, 10—11, 1984.

Таблица 1

Основни текстови варианти в службата за св. 40 мъченици

Номерата на стихирите, както и на песните в канона са дадени с римски цифри, а на тропарите в песните — с арабски.

песнопение	Драготин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръцки
I ст.	лжкы	лжкы	лжкы	лжкы	—	лжкы	лжкы	лжкы	τὰ παρόντα
I ст.	чкеныхъ	чкены	надъбелыни	чкеныхъ	—	чкеныхъ	надъбелыхъ	надъбелыни	ἐλπίσμενοις
I ст.	страстенъ мъхъ	стрѣнь мъхъ	волъзненъ мъхъ	стрѣнь воднии мѣдъ	—	страстенъ мѣдъ	волъзненъ мѣдъ	волъзненъ	ἀλγυεινὴ ἢ πῆξις
I ст.	вѣнчъ погѣдъны пронягъ	вѣнчъ погѣдъны пронягъ	вѣнчъ вѣнчъ пронягъ	погѣдъны вѣнчъ оувеземъ сѧ	—	вѣнчъ погѣдъныни оувеземъ сѧ	вѣнчъ погѣдъныни оувеземъ сѧ	вѣнчъ погѣдъныни оувеземъ сѧ	τοὺς στεφανούς τῆς νίκης ἀνοδοῦμεθα
II ст.	нажце вѣстраха вънъ вѣнъ вѣнъ	нажце стра въ вѣнъ	тѣжце въ вѣнъ	нажце въ стра въ вѣнъ	—	нажце въ тѣжце въ вѣнъ	нажце въ тѣжце въ вѣнъ	вѣнъ вѣнъ вѣнъ	βαίνοντες ἀτρώως εἰς λίμνην
II ст.	къ сѣвѣ гъхъ	къ сѣвѣ гъхъ	гъхъ	къ сѣвѣ гъхъ	—	къ сѣвѣ гъхъ	къ сѣвѣ гъхъ	къ сѣвѣ гъхъ	ἀλλήλους ἐλεγον
II ст.	поряды ради	порядъ ради	поряды ради	рада ради	—	рада ради	поряды ради	за ради	διὰ παράδεισον
II ст.	да не полюемъ	да не полюемъ	да не полюемъ	да не полюемъ	—	да не полюемъ	да не полюемъ	не полюемъ	μὴ ἀποχρηθεῖα
II ст.	да не радины	да не радины	да не ради	да не ради	—	пронендины	да не радины	не радины	καταφρο νήσμεν
II ст.	о мѣдѣ растенныи	о мѣдѣ растенныи	о мѣдѣ растенныи	о мѣдѣ растенныи	—	о мѣдѣ растенныи	о мѣдѣ растенныи	о мѣдѣ растенныи	κρύους λυομένων

песнопение	Драготин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръшки
II ст.	вѣнѣцъ (а) нѣбѣныхъ примѣ	вѣнѣцъ законѣно принимѣ	вѣнѣцъ славныхъ свѣзени сѧ	вѣнѣцъ нетѣбныхъ свѣзени сѧ	—	вѣнѣцъ пѣвѣднѣхъ свѣзени сѧ	вѣнѣцъ славныхъ свѣзени сѧ	вѣнѣцъ пѣвѣдъ свѣзени сѧ	τοὺς στεφανούς τῆς νίκης ἀνοδεία
III ст.	зрѣще тако пшени	зрѣще тако пшѣхъ лѣнина	зрѣще тако пшѣхъ лѣнина	зрѣще тако пшѣхъ лѣнина	—	зрѣще тако пшѣхъ лѣнина	зрѣще тако пшѣхъ лѣнина	внѣщи нажеже наслаждѣннѣ людемъ	βλέποντες ὡς τρυφᾶς τὰς βασάνους
III ст.	да възвѣдѣтъ сѧ къ гѣу	да възвѣдѣтъ сѧ къ гѣу	да възвѣдѣтъ сѧ къ гѣу	възвѣдѣтъ сѧ къ гѣу	—	да възвѣдѣтъ сѧ къ господѣу	да възвѣдѣтъ сѧ къ гѣу	да възвѣдѣтъ сѧ къ гѣу	ἵνα ὑψοῦται πρὸς Κύριον
I, I	тѣмъ	свѣоръ	пѣмъ	свѣоръ	пѣмъ	свѣоръ	пѣмъ	пѣмъ	φάλαγγα
I, I	—	—	празноу	ликовѣше	празднѣноу	ликовѣ	празднѣноу	тѣмъ свѣорѣ	πανηγυρίζων
I, I	славнѣхъ пѣмѣтъ	славнѣхъ пѣмѣтъ	славнѣхъ пѣмѣтъ	стѣхъ пѣмѣтъ	славнѣноу пѣмѣтъ	славнѣноу пѣмѣтъ	славнѣноу пѣмѣтъ	славнѣноу пѣмѣ	ἐτήσιον μνήμην
I, 2	въсѣро ѡмѣтаѣше сѧ и нарицани	въсѣро ѡмѣтаѣше сѧ и нарицаемаго	въсѣро ѡмѣтаѣше сѧ нарицани	въсѣро ѡмѣтаѣше сѧ нарицание	въсѣро ѡмѣтаѣше нарицани	въсѣро ѡмѣтаѣше сѧ нарицание	въсѣро ѡмѣтаѣше сѧ нарицани	въсѣро ѡмѣтаѣше сѧ нарицаниа	ἄπαντες ἀφ' ὧν 1 προσπορεύσαν
I, 3	хѣи	лици хѣи	наже ѡ хѣ	наже ѡ хѣ	наже ѡ хѣ	бѣи	наже ѡ хѣ	наже ѡ хѣ	οἱ ἐν Χριστῷ
I, 3	къ ризѣхъ нетѣбныхъ	къ ризѣхъ нетѣбныхъ	къ ризѣхъ нетѣбныхъ	въ ризѣхъ нетѣбныхъ	ризѣхъ нетѣбныхъ	въ ризѣхъ нетѣбныхъ	въ ризѣхъ нетѣбныхъ	къ ризѣхъ наже	στολὴν δὲ ἀφ' ὧν

песнопение	Драготин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръци
III, 1	живѣ и красота и воинство дѣлають	живѣ и слава и красотѣ воинство тѣлають	живѣ и красотѣ и воинство тѣлають	живѣ и красотѣ и воинство тѣлають	живѣ и красотѣ и воинство тѣлають	живѣ и красотѣ и воинство тѣлають	живѣ и красотѣ и воинство тѣлають	воинство и жизнь и красотѣ тѣлають	στρατείας καὶ ζωῆς καὶ ὁρασιότητος, σωμάτων σωμάτων
III, 2	везъ дѣсти	везъ дѣсти	везъ дѣсти	везъ дѣсти	везъ дѣсти	везъ дѣсти	везъ дѣсти	везъ дѣсти	ἀφειδοῦς
III, 3	зѣлка ...ижего хуление	зѣлка ...ижего хуление	зѣлка ...ижего хуление	зѣлка ...ижего хуление	зѣлка ...ижего хуление	зѣлка ...ижего хуление	зѣлка ...ижего хуление	зѣлка ...ижего хуление	ὄφις τοῦ κτίσαντος βλασφημίας
III, 6	въ чрѣла зачагъ	въ чрѣла зачагъ	въ чрѣла зачагъ	въ чрѣла зачагъ...	въ чрѣла зачагъ	въ чрѣла зачагъ	въ чрѣла зачагъ	въ чрѣла зачагъ	—
сед.	—	хѣи сѣи воини инчѣно врага низложихъ	—	хѣи соуще воини и линии врага хрѣсѣ сѣи низложихъ сте	—	—	—	хѣи възвнши се линичьскы врага низложше страдѣльскы	τῷ Χριστῷ σπασθέντας μαρτυρικῶς τὸν ἐχθρὸν καθελόντες ἀβλητικῶς
сед.	—	прохладѣ хвѣтъше	—	прохладѣ хвѣтъше	—	—	—	покон хвѣтъше	ἀναφυγὴν εὐραμένον
IV, 1	зюверѣдѣно	зюверѣдѣно	зюверѣдѣно	зюверѣдѣно	зюверѣдѣно	зюверѣдѣно	зюверѣдѣно	зюверѣдѣте	φανεροῦσθε
IV, 1	страдѣрчи	страдѣрчи	страдѣрчи	страдѣрчи	страдѣрчи	страдѣрчи	страдѣрчи	страдѣрчи	οἱ ἀβληταὶ
IV, 1	пѣрши(нх)	пѣрши(нх)	хрѣдѣнхъ	пѣрши	хрѣдѣнхъ	хрѣдѣнхъ	хрѣдѣнхъ	хрѣдѣнхъ	πρόξενον
IV, 2	...	хрѣтъ	расплатне	—	расплатне	хрѣтъ	расплатне	расплатне	σταυρόν
IV, 2	пригетевнхъ	пригетевнхъ	престирахъ	претивнше сѣ	престирахъ	прѣготеваша	престирахъ	престирахъ	ἐλανετεῖνον

песнопение	Драготин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръци
IV, 3	огнь гешинь	огнь гешинь	—	огнь гешинь	огнь родьинь	огнь родьинь	огнь родьинь	огнь гешинь	то πὸ τοῦ γεννητῆς
V, 1	на ѣсиньѣ	на ласиньѣ	пѣ въздъхъомь	на ...ньѣ	подъхъ въздъхъомь	на ластѣѣ	подъхъ въздъхъомь	пѣ въздъхъѣ	αἱθριοί
V, 1	подъхъ ѿѣ бъу въсехъдънъѣ	подъхъ ѿѣ бъу хвалънъѣ	подъхъ ѿѣ хви батънъѣ	погасте бѣу хвалънъѣ въздъхъомъѣ	подъхъ ѿѣ хви батънъѣ	погасту ѿѣ бъу похвалънъѣ	погасту ѿѣ хви батънъѣ	въспѣвадохъ пѣиѣ бѣу благъдѣствъѣ	ἀνέμελλον ὑμνον Θεοῦ χοροστῆριον
V, 2	прѣстрѣшъѣ	прѣстрѣшъѣ	прѣстрѣшъѣ	прѣстрѣшъѣ	прѣстрѣшъѣ	прѣстрадаша	прѣстрѣшъѣ	прѣстрѣшъѣ	ὑπέμειναν
V, 2	в влатѣѣ	и влатѣѣ	въ езвѣѣ	въ езвѣѣ	въ езвѣѣ	въ влатѣѣ	въ езвѣѣ	въ езвѣѣ	ἐν λίανῃ
V, 3	прѣдълежитъѣ	прѣдълежитъѣ	прѣдълагатъѣ	прѣлежитъѣ	подълагатъѣ	прѣдълежитъѣ	подълагатъѣ	прѣлагаетъ ѣ	προτίθεται
V, 3	пото...	потопленъѣ	пѣпленъѣ	потопленъѣ	сѣ	потопленъѣ	сѣ	сѣ	ἀποτινύεις
V, 3	повѣдънъѣ	погъвнъѣ	ѡжъѣ	ѡтѣѣ къ ѣ	ѡжъѣ	погъвнъѣ	ѡжъѣ	ѡжъѣ	ἀφίρηται
V, 6	хѣ въскънъѣ	хѣ	творца вѣканъѣ	хѣ	хѣ въскънъѣ	хѣ въскънъѣ	хѣ въскънъѣ	хѣ въскънъѣ	Χριστὸν τὸν τοῦ παντός
--	творца	въскъскънъѣ творца	и ꙗ	въскъскънъѣ творца	творца	творца	творца	снъжитѣѣ	δημιουργόν
VI, 1	(в) село	в село	рѣѣ сѣ	в село	радънъ сѣ	в село	рѣѣ сѣ	радъѣ сѣ	γεγηθῶς
VI, 1	древъѣ злѣдъѣнъѣ	древъѣ злѣдъѣнъѣ	испрѣдъ злѣдъѣнъѣ	древъѣ злѣдъѣнъѣ	испрѣдъ злѣдъѣнъѣ	дрѣвънъѣ злѣдъѣнъѣ	испрѣдъ злѣдъѣнъѣ	начелънъѣ злѣдъѣнъѣ	ὁ ἀρχέκκοκος
VI, 1	последънъѣ	последънъѣ	ѡпана	последънъѣ	ѡпадънъѣ	последънъѣ(о)	ѡпадънъѣ	ѡпадънъѣ	τὸν ἐκπτώων

песнопение	Драготин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръци
VI, 2	миней	—	миней	миней	миней	миней	миней	земля	τῇ κλήσει
VI, 3	плащъ е достойнъ	плаща достойнъ	плаща достойнъ	плащъ достойнъ	плащъ достойнъ	плаща достойнъ	плаща достойнъ	рыданіа достойнъ	θρήνων ἐπαύσιος
VI, 3	огнюу рождѣству повиновать сѧ	огнюу рождѣству повиновѧ	огнюу рождѣству растаа сѧ	сѧкъ огнюу любѧ проидѧ	огнюу растаа сѧ	огнюу растаа сѧ	огнюу растаа сѧ	огнюу растаа сѧ	πυρός γάρ λέλυται
VI, 6	—	—	акжвиниску радила еси	—	акжвиниску на радила еси	—	акжвиниску радила еси	акжвиниску радила еси	ἀπαράνδροϋ Πορθένε ἐκύρσας
кондак	иисноу црствно	иисноу вѧщъ	на нѧхъ вѧщъ	иисноу вѧщъ	на нѧхъ вѧщъ	на нѧхъ вѧщъ	на нѧхъ вѧщъ	на нѧхъ вѧщъ	τῷ ἐν οὐρανοῖς δεσπότῃ
икос	—	—	престѣршию сѧкъ	—	престѣршию сѧкъ	—	престѣршию сѧкъ	престѣршию сѧкъ	τῷ ἐκτείναντι τὸν οὐρανὸν
икос	—	—	земля створѣжшю	—	земля створѣжшю	—	земля створѣжшю	земля створѣжшю	τῷ τὴν γῆν ἐδράσαντι
VII, 1	ствѣгъ	ствѣгы	—	ствѣгы	ствѣгы	ствѣгы	ствѣгы	ствѣгы	ὁ φρουρός
VII, 1	—	ѡвѣгъ	—	ѡвѣгы	ѡвѣгы	ѡвѣгы	ѡвѣгы	ѡвѣгы	παροικίεμος
VII, 1	вѣперн сѧ	вѣперн сѧ	—	вѣперн сѧ	вѣперн сѧ	вѣперн сѧ	вѣперн сѧ	вѣперн сѧ	ἀνελ-ερώθη
VII, 2	...	вѣ перн привѣгъ	—	липсѧ тропарѣт	вѣ перн привѣгъ	вѣ перн привѣгъ	вѣ перн привѣгъ	вѣ перн привѣгъ	λουτρώ προσδραμόν

песнопение	Драготин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръцки
VII, 2	либара	либара	—	липсва тропарът	докра	либара	доклаи	либара	ἄριστος
VII, 2	видѣниѣ створенъ	видѣниѣ створенъ	—	липсва тропарът	видѣниѣ вышшаго	видѣниѣ сѣтворенъ	видѣниѣ вышшаго	видѣниѣ вышшаго	θεαθέντων γενομένου
VII, 3	липсва тропарът	огню разоулиноу	—	огнь разоулиноу	огнь разоулиноу	огню разоулиноу	огню разоулиноу	огню разоулиноу	πυρὸς νοητοῦ
VII, 3	липсва тропарът	палию выкаше	—	палию выкаше	попалаше	палию выкаше	попалаше	попалаше	κατεφλέετο
VII, 6	неопалихъ	неопалихъ	—	неопалиноу	горацин	неопалиноу	горацин	горацин	παραχέχτην
VII, 6	сѣрѣхъ	сѣрѣхъ	—	сѣрѣху	зарю	сѣрѣху	зарю	зарю	αἶθλην
VII, 6	неизрѣна ест...	неизрѣна ѣства	—	неизрѣна ѣства	неизрѣниноу ѣства	неизрѣниноу ѣства	неизрѣниноу ѣства	неизрѣноу сѣщества	τῆς ἀρρήτου οὐσίας
VIII, 1	позцани всѣхъ сѣщества стары врагъ	поустн врагъ все сѣщества	—	поустн всѣскому сѣществъ стары брѣ	всѣзвѣниѣ врагъ всен тварн	поустн все сѣщества стары врагъ	всѣзвѣниѣ врагъ всен тварн	всѣзвѣниѣ врагъ всѣско сѣщество	ἐποτρύνων ὁ ἐχθρὸς ἀπασαν κτίσιν
VIII, 2	жрѣвѣхъ	цолока томати ѣжис	—	сѣжежениа ѣжис	всѣжежениа ѣженио	сѣжажениа ѣжис	всѣ сѣжежениа ѣженио	всѣжениѣ ѣженио	ὀλοκαύτοια θεῖον
VIII, 3	снѣжъ зма сн	снѣжъ оумъ сн	—	снѣжъ и оумъ сн	снѣжъ сѣмысѣ	снѣжъ сн	снѣжъ сѣмысѣ	снѣжъ сѣмысѣ	ροῖαλεῖσθαι φρενῶν
VIII, 3	бѣжѣна	бѣжѣна	—	бѣжѣв...	бѣжѣжѣна бѣжѣжѣна	бѣжѣжѣна бѣжѣжѣна	бѣжѣжѣна бѣжѣжѣна	бѣжѣжѣна бѣжѣжѣна	τῆς ἐνσεβείας

песнопение	Драготин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръци
VIII, 3	се̑чени...	се̑чение	—	—	се̑чение	се̑чение	се̑чение	αἰνεῖται αὐτῷ	τὴν ἱεροῦργίαν
VIII, 6	—	—	—	—	въ падрѣхъ очнѣхъ неѡлучено скыново сѣдащо	—	въ падрѣхъ очнѣхъ неѡлучено скынови сѣдащиму	иже въ падрѣ ѡчнѣхъ неѡстѡрпнаго — сѣна въадрѡужина	—
IX, 1	за х̑а	х̑а ради	—	за х̑а	х̑а ради	за х̑а	х̑а ради	по х̑к	ὑπὲρ Χριστοῦ
IX, 1	съкроуши...	съкроушениѣ	—	поживасяны	въясни	съкроушисяни	въясни	вясни	βληθέντες
IX, 1	въѣлен...	въѣленно эиѣл	—	въѣленноу эиѣл	въадушнѣу эиѣл	въѣленноу эиѣл	въадушнѣу эиѣл	мѣше въадушнѣу эиѣл	ἀέρος κρυμνόν
IX, 1	съкроушено тѣѣлскѣ	съкроушениѣ тѣѣлскѣ	—	мразъ тѣѣлскѣ	скрушениѣ оудѣлѣ	съкроушисяни и тѣлскѣ	скрушени оудѣлѣ	съкршшѣ оудѣлѣ	θλᾶσιν μελῶν
IX, 1	въ водѣ рѣцѣнѣ	въ водѣ рѣцѣнѣ	—	въ водѣ мразѣнѣ	въ рѣцѣнѣ выстринѣ	въ водѣ рѣцѣнѣ	въ рѣцѣнѣ выстринѣ	въ рѣцѣнѣ выстринѣ	ἐν ποταμῷ ροῖ
IX, 2	наѣще	наѣще	—	наѣще	литсѣ тропарѣт	наѣще	стажакше	стажакше	κεκτημένοι
IX, 3	волѣзны мразѣ	волѣзныѣ мразѣ	—	волѣзны мразѣ	въадрѡужениѣ волѣзныѣ	волѣзныѣ мразѣ	волѣзныѣ въадрѡужениѣ	волѣзныѣ мразѣ	ἀλγεῖν ἢ πῆξις
IX, 3	наѣще развращѣнѣ	наѣще развращениѣ эѣлѣ	—	наѣще развращѣнѣ эѣлѣ	ѡпадающѣ эѣлѣ	наѣще развращѣнѣ эѣлѣ	ѡпадающѣ эѣлѣ	наѣще безвѣстнаѣ мѣстѣ	ὡς λίαν ἐκτότως

песнопение	Драгогин миней	Скопски миней	Драганов миней	Синай 25	Тип 106	Синодален 895	Синодален 172	PM 2/14	гръцки
IX, 3	припяетъ	припяетъ	—	вселятъ	съгрѣтъ	принематъ	съгрѣтъ	съгрѣтъ	θάλτοισιν
IX, 4	ниѣ подати аити сѧ год вселяюу аирусъ	ниѣ подати аити сѧ ген вселяюу аирусъ	—	—	ниѣ подати аолантъ сѧ аирусъ вселяюу аирусъ	липсва тропаръ	ныиѣ подати аолан сѧ аирусъ вселяюу аирусъ	нииѣ даровати аоланте сѧ аирусъ аирусъ	νὺν δορηθῆναι προφθάσας τὴν εἰρήνην τῷ κόσμῳ βληθέντες
IX, 1	съкроуши...	съкроушени	—	повиваени	вселяни	съкроушасани	вселяни	вселяни	

песнопение	Битолски триод	Триод Синодален 319	Драготин миней	Синодален 164	Синодален 895	Синай 25	PM 2/7	гръцки
IV, 3	ω различен напасти	сѣмъ различна напасти	ω различна напасти	сѣмъ различна напасти	сѣмъ различна напасти	ω различна напасти	ω различна напасти	ἐκ ποικίλων περιστάσεων
V, 1	приглаша личче ѿбѣре	приглаша моченици ѿбѣрѣ	приглаша м... фебѣре	приглаша мочениче фебѣре	приглаша личче ѿбѣре	приглаша личче ѿбѣре	сѣмъ сѣмъ сѣмъ	ἐπεφώνεις, ἀθλητὰ θεοδоре
V, 2	ретижъ разжѣна	ретижъ сѣмъ сѣмъ	ретижъ сѣмъ сѣмъ	ретижъ сѣмъ сѣмъ	ретижъ сѣмъ сѣмъ	ретижъ сѣмъ сѣмъ	ретижъ сѣмъ сѣмъ	ζήλω πυρούμενος,
V, 2	мѣмъ сѣмъ сѣмъ	мѣмъ сѣмъ сѣмъ	мѣмъ сѣмъ сѣмъ	мѣмъ сѣмъ сѣмъ	мѣмъ сѣмъ сѣмъ	мѣмъ сѣмъ сѣмъ	мѣмъ сѣмъ сѣмъ	τὴν καρδίαν, θεὸν τὴν μεθόνημον,
V, 3	варварскъ дръзостъ и мѣмъ	варварскъ дръзостъ и мѣмъ	варварскъ дръзостъ и мѣмъ	варварскъ дръзостъ и мѣмъ	варварскъ дръзостъ и мѣмъ	варварскъ дръзостъ и мѣмъ	варварскъ дръзостъ и мѣмъ	σὺν τῷ τεμένει κατέφλεξας
VI, 1	на прѣщени сѣмъ чѣмъ трѣмъ	на прѣщени сѣмъ чѣмъ трѣмъ	на прѣщени сѣмъ чѣмъ трѣмъ	на прѣщени сѣмъ чѣмъ трѣмъ	на прѣщени сѣмъ чѣмъ трѣмъ	на прѣщени сѣмъ чѣмъ трѣмъ	на прѣщени сѣмъ чѣмъ трѣмъ	πρὸς ἀμυναν ἐαυτῶν, ἀνθρώπων ἐδέετο

песнопение	Битолски триод	Триод Синодален 319	Драготин миней	Синодален 164	Синодален 895	Синай 25	PM 2/7	гръцки
VI, 1	крѣпостиж повѣдѣнь	крѣпостно повѣдѣние	крѣпос повѣдѣнь	крѣпостно повѣдѣние	крѣпостно повѣдѣние	крѣпости... ...дѣнь	въ стѣпѣни повѣждаемо	ἐν στάσει νικῶμενον
VI, 1	не лѣжны сѣбѣдѣтель	не лѣжаныхъ сѣбѣдѣтель	не лѣжныа сѣбѣдѣтель	не лѣжаныхъ сѣбѣдѣтели	не лѣжаныхъ сѣбѣдѣтель	не лѣжныа сѣбѣдѣтель	не лѣжныа линикъ	ἀψευδῶν μαρτύρων,
кондак	звѣзе сѧ	вѣнча сѧ	друг кондак	вѣнча сѧ	вѣнча сѧ	звѣзе се	вѣнча сѧ	ἐστέφθης
икос	на прѣстоу сѣбѣдѣ сѣдѧ	на прѣстоу сѣбѣдѣ сѣдѧ	...сѣдѧ	икосъ липсва	на прѣстоу сѣбѣдѣ сѣдѧ	такъ на прѣстоу сѣдѣ сѣбѣдѣ	иже на прѣстоу сѣбѣдѣ нѣсими	τὸν ἐν θρόνῳ φωτὸς ἐποχοῦμενον
икос	хвалю вѣроу поемъ тѧ	хвалю вѣроу поемъ тѧ	хвалю вѣроу...	икосъ липсва	хвалю вѣроу поемъ тѧ	хвалю поемъ тѧ вѣроу	благѣдѣтелью вѣроу поемъ тѧ	εὐχαρίστας ἐν πίστει ὑμνουμένον σε
икос	крѣпкыа лжкыа фѣуре	довѣлаго страстѣни федора	крѣпкы лжкыа фѣуре	икосъ липсва	довѣлаго страстѣни федора	крѣпкини лжкыа фѣуре	довѣлаго страстѣни фѣура	τὸν γενναῖον τοῖς ἄθλοις Θεοδωρον
икос	правѣжъ лмыслъ набѣжъ	праву лмыслъ набѣжъ	правыа лмыслъ набѣжъ	икосъ липсва	праву лмыслъ набѣжъ	правѣжъ лмыслъ набѣжъ	благѣдѣтельнъ помыслъ стѣжажъ	εὐσεβεῖ λογισμῷ κεκτημένος
икос	крѣпкы хвалю на лмыслѣго	крѣпкыа хвалю на лмыслѣго	крѣпкы хвалю	икосъ липсва	крѣпкыа хвалю на лмыслѣго	крѣпкы хвалю на прѣстоу	крѣпкы повѣдѣниа на лмыслѣго	κρατὸς νικητῆς κατὰ τοῦ δολεροῦ

песнопение	Битолски триод	Триод Синодален 319	Драгутин миней	Синодален 164	Синодален 895	Синай 25	PM 2/7	гръцки
VII, 2	накоже положиъ к грозѣ и въ запечатѣнь	накоже положиъ въ грозѣ въсть запечатѣнь	накоже положиъ въ грозѣ въсть запечатѣнь	накоже положиъ въ грозѣ въ запечатѣнь	положиъ въ въ грозѣ запечатѣнь	такъ въ грозѣ положи се и въдно запечатѣ се	такъ въ грозѣ положи се и въдно запечатѣ се	Ὡς ἐν τῷ ἐτέθη, καὶ ἐκὼν ἐσφραγίσθη
IX, 1	въньчество лины ти	въсть въньчество мучениа ти	текстѣ не се разчита	въньчество мучениа ти	въньчество мучениа ти	въньчество мучениа ти	въньчество мучениа ти	Ὡς ἐν τῷ ἐτέθη, καὶ ἐκὼν ἐσφραγίσθη
IX, 1	тѣмже к божю огню рада възде	тѣмже и к божю огню рада възде	текстѣ не се разчита	тѣмъ к божю огню рада възде	тѣмъ к божю огню рада възде	тѣмъ к божю огню рада възде	тѣмъ к божю огню рада възде	δι' οὗ πρὸς τὸ θεῖον χαίρων, πῶς ἐξεδήμιπας
IX, 3	въ дѣк свръшиъ естествѣ	въ дѣк естествѣ свръшиъ	въ дѣк свръшиъ естествѣ	въ дѣк свръшиъ естествѣ	въ дѣк свръшиъ естествѣ	въ дѣк свръшиъ естествѣ	въ дѣк свръшиъ естествѣ	ἐν δυοῖ τελείαις φύσεσι